

Høyesterett - Kjennelse.

INSTANS:	Høyesterett - Kjennelse.
DATO:	1998-04-03
PUBLISERT:	Rt-1998-623 (182-98)
STIKKORD:	Sivilprosess. Rettslig interesse. Forvaltningsrett. Konesesjon.
SAMMENDRAG:	Kjøperen av et småbruk søkte konsesjon. Under konsesjonsbehandlingen gjorde staten forkjøpsrett gjeldende og overdro eiendommen til tredjemann som tilleggsjord. Konesesjonssøkeren anla sak med påstand om at forvaltningsvedtaket om salg til tredjemann var ugyldig. Staten hevdet forgivevis at søksmålet skulle avvises på grunn av manglende rettslig interesse. Selv om en ugyldighetsdom mot staten ikke vil være bindende for tredjemann vil den etter omstendighetene medføre at landbruksmyndighetene tar vedtakets gyldighet opp til vurdering også i forhold til tredjemann og eventuelt omgjør dette. - Skriftlig sak.
SAKSGANG:	Høyesterett HR-1998-00020 A, kjæremålssak jnr 113/1997
PARTER:	Anny Smetop (Advokat Eivind Bjøralt) mot Staten v/ Landbruksdepartementet (Regjeringsadvokaten v/ advokat Ragnhild Noer)
FORFATTER:	Justitarius Smith, Bugge, Oftedal Broch, Rieber-Mohn og kst dommer Lødrup

Henvisninger i teksten: lov-1967-02-10-§35 (Fvl §35), lov-1915-08-13-6-§179 (Tvml §179), lov-1915-08-13-6-§380 (Tvml §380), lov-1915-08-13-6-§404 (Tvml §404), lov-1915-08-13-6-§54 (Tvml §54), lov-1926-06-25-2-§6 (Plenumslov §6)

Saken gjelder avvisning av søksmål om gyldigheten av et forvaltningsvedtak. Spørsmålet er om saksøkeren mangler rettslig interesse i søksmålet.

Den 24 november 1992 ble eiendommen Gauplien, gnr 102 bnr 5 i Vestre Toten overdratt fra Anna Larsstuens dødsbo til Anny Smetop. Eiendommen var konsesjonspliktig, og Smetop søkte om konsesjon. Landbruksnemnda i Vestre Toten kommune gikk 10 mars 1993 enstemmig inn for å nekte konsesjon. Nemndas flertall mente staten burde gjøre forkjøpsrett gjeldende til fordel for Per Arne Bågårud, mens mindretallet mente forkjøpsrett burde gjøres gjeldende til fordel for Eivind Dullerud.

Formannskapet i Vestre Toten kommune gikk 21 april 1993 inn for å gi Smetop konsesjon, og fylkeslandbruksstyret vedtok 30 juni 1993 at

Side 624

staten ikke skulle gjøre forkjøpsrett gjeldende. Etter klage fra Bågårud, Dullerud og Lillian og Knut Furusethagen fattet Landbruksdepartementet 5 august 1993 vedtak om at staten skulle gjøre forkjøpsrett gjeldende, og Gauplien ble deretter overskjøtet fra Anna Larsstuens dødsbo til staten ved fylkeslandbruksstyret.

Landbruksnemnda vedtok 17 mars 1994 at Dullerud skulle få overta deler av Gauplien, mot at han avga egen grunn til Bågårud, som igjen skulle avgi et areal til Smetop. Dette vedtaket ble påklaget av Smetop, Bågårud, Knut Furusethagen og Dullerud. Ved vedtak 30 juni 1994 opprettholdt fylkeslandbruksstyret avgjørelsen om å legge Gauplien til Dulleruds eiendom, mot at han avga en parsell til Bågårud og en parsell til Smetop, samt at Bågårud avga en parsell til Smetop. Dullerud og Bågårud fremsatte innvendinger mot dette, og fylkeslandbruksstyret konkluderte med at fordelingen av gnr 102 bnr 5 ikke lot seg gjennomføre etter forutsetningene i vedtaket av 30 juni 1994. Fylkesmannen sendte deretter saken til landbruksnemnda til ny fordeling.

Fagutvalget for teknisk drift og ressursforvaltning i Vestre Toten kommune vedtok 23 januar 1995 at Dullerud fikk kjøpe Gauplien som tilleggsareal, mot at han solgte en del av sin eiendom til Bågårud. Smetop påklaget vedtaket. Klagen ble forkastet av fylkeslandbruksstyret 24 mai 1995.

Ved stevning 29 mai 1996 til Toten herredsrett tok Smetop ut søksmål mot staten. I stevningen nedla hun slik påstand:

1. Fylkeslandbruksstyrets vedtak av 24.05.95 kjennes ugyldig.
2. Eiendommen Gauplien gnr. 102, bnr. 5 i Vestre Toten utlegges til Anny Smetop for avtalt kjøpesum kr 200000,-, evt. til slik pris som måtte bli fastsatt ved skjønn.

Subsidiært:

3. Parsell benevnt "B" beliggende øst for Bågåruds eiendom og parsell "E" beliggende vest for Smetops østlige eiendom utlegges til Anny Smetop.

I begge tilfelle:

4. Anny Smetop tilkjennes sakens omkostninger."

Såvel Dullerud som Bågårud ble prosessvarslet ved senere prosesskrift fra Smetop.

Staten begjærte prinsipalt saken avvist. Avvisningsspørsmålet ble tatt opp til særskilt avgjørelse under saksforberedelsen. Toten herredsrett avsa 7 november 1996 kjennelse med slik slutning:

1. Søksmålet avvises.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke."

Smetop påkjærte kjennelsen til Eidsivating lagmannsrett som 27 januar 1997 avsa kjennelse med slik slutning:

1. Toten herredsretts kjennelse stadfestes.
 2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Anny Smetop 500,- - femhundrekroner - til Staten v/ Landbruksdepartementet innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av kjennelsen."
- Side 625**

Smetop har i rett tid påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Ved kjennelse av kjæremålsutvalget 27 juni 1997 ble kjæremålet henvist til behandling i Høyesterett for så vidt det er kjæret over lagmannsrettens avvisning av punkt 1 i den påstand som ble nedlagt i stevningen, jf høyesterettsloven §6 annet ledd. For øvrig ble lagmannsrettens avvisning stadfestet. Saken er behandlet skriftlig, og hver av partene har inngitt to innlegg, jf tvistemålsloven §380.

Anny Smetop har i det vesentligste anført: - prinsipalt mener Smetop at virkningen av ugyldighetsdom vil være at tidligere vedtak av 30 juni 1994 blir effektivt. I det vedtaket ble Smetop tilgodesett med to tilleggsteiger og hun må derfor klart ha rettslig interesse i en ugyldighetsdom. - subsidiært mener Smetop at ugyldighetsdom må medføre at landbruksmyndighetene treffer et nytt vedtak. Også da vil hun ha rettslig interesse fordi det på forhånd ikke er utelukket at hun kan bli tilgodesett i et slikt nytt forvaltningsvedtak. Ytterligere subsidiært hevdes det at kravet til rettslig interesse er oppfylt, selv om myndighetene kun får plikt til å vurdere omgjøringssspørsmålet. - i ugyldighetsvurderingen vil det være et moment at Dullerud er tilgodesett ved vedtaket, slik at hvis ugyldighet først blir resultatet vil det foreligge omgjøringsadgang; dette tilsies både av ordlyden i forvaltningsloven §35 første ledd bokstav c og av reelle hensyn. - saken vil bli fullstendig belyst også uten at Dullerud trekkes inn som saksøkt. Hans interesser står dessuten uansett ikke på spill før forvaltningen i ettertid eventuelt skal vurdere omgjøring.

Smetop har nedlagt slik påstand:

1. Saken fremmes.
2. Anny Smetop tilkjennes saksomkostninger i anledning avvisningssaken for herredsrett, lagmannsrett og Høyesterett."

Staten ved Landbruksdepartementet hevder Smetop ikke har aktuell rettslig interesse i søksmålet uten at Dullerud også trekkes inn som saksøkt, jf tvistemålsloven §54. Staten har i det vesentligste anført:

- en dom på ugyldighet vil etter reglene om subjektiv rettskraft ikke få noen virkning i forhold til Dullerud som er begünstiget ved vedtaket.
- en dom på ugyldighet vil ikke endre Smetops rettslige stilling.
- selv om forvaltningen vil ha plikt til å vurdere omgjøring ved dom på ugyldighet, er det svært lite sannsynlig at omgjøring kan bli resultatet fordi det da må foretas en avveining hvor det vil være et meget tungtveiende moment at Dullerud allerede er begünstiget ved vedtaket.

Staten har nedlagt slik påstand:

"Lagmannsrettens kjennelse stadfestes."

Høyesterett skal bemerke:

Lagmannsretten har avvist saken fra domstolene, og Høyesterett har etter tvistemålsloven §404 første ledd nr 1 full kompetanse når det gjelder avvisningsspørsmålet.

Ved stevning til Toten herredsrett 29 mai 1996 krevde kjærende part dom for at Fylkeslandbruksstyrets vedtak av 24 mai 1995 om fordeling

Side 626

av tilleggsjord kjennes ugyldig. Søksmålet ble rettet mot staten ved Landbruksdepartementet, ikke mot Eivind Dullerud, som var tilgodesett ved det vedtak som påstås ugyldig.

De ugyldighetsgrunner som anføres, refererer seg både til landbruksmyndighetenes saksbehandling og til vedtakets innhold - skjønnsutøvelsen. Høyesterett finner ikke grunn til å gå nærmere inn på disse anførsler. Det sentrale spørsmål i kjæremålssaken er om kjærende part har rettslig interesse i å få fastsettelsesdom for at vedtaket av 24 mai 1995 er ugyldig uten at dommen i tilfelle blir bindende for Eivind Dullerud, jf tvistemålsloven §54.

Det anses ikke påkrevet å redegjøre nærmere for de ulike vilkår som må være oppfylt for at "rettslig interesse" i tvistemålsloven forstand skal sies å foreligge. Generelt vil kravet til rettslig interesse bare være oppfylt dersom en rettsavgjørelse har betydning for saksøkerens rettsstilling. Det må foreligge et klart og aktuelt behov for en rettslig avklaring, jfr Rt-1991-1468 . Ved vurderingen av om kravet til rettslig interesse er oppfylt, vil de rettsvirkninger som følger av en dom som i tilfelle slår fast i forhold til staten at vedtaket av 24 mai 1995 er ugyldig, være avgjørende.

Staten har i kjæremålstilsvaret blant annet anført:

"De rettslige virkningene av at Smetop evt når fram med sin ugyldighets påstand, vil være begrenset til at forvaltningen pålegges en plikt til å vurdere omgjøringsadgangen i forhold til Dullerud. Etter statens syn er slike begrensede virkninger ikke tilstrekkelig til å oppfylle kravet om at den rettslige interessen skal være aktuell."

Høyesterett er ikke enig i dette. Virkningene av en dom som fastslår ugyldighet vil i noen grad være uvisse. Saksøkeren - kjærende part - har anført en rekke ugyldighetsgrunnlag, også at vedtaket lider av så grove feil at det er å anse som en rettslig nullitet. Selv om en ugyldighetsdom mot staten ikke vil være bindende for Eivind Dullerud, vil den etter omstendighetene medføre at landbruksmyndighetene tar vedtakets gyldighet opp til vurdering også i forhold til ham og eventuelt omgjør dette, jf forvaltningsloven §35 første ledd pkt c. Om det skjer, vil i første rekke bero på grunnlaget for ugyldigheten. Både tidsforløpet siden vedtaket ble truffet, og i hvilken utstrekning Dullerud har innrettet seg etter dette, vil inngå i vurderingene. En ugyldighetsdom mot staten vil i det minste medføre at forvaltningen får en plikt til å vurdere om ugyldigheten skal gjøres gjeldende mot Dullerud og vedtaket i så fall omgjøres. Allerede ved dette oppnår kjærende part en endret rettslig posisjon.

Eivind Dullerud er prosessvarslet og vil kunne gjøre sine anførsler gjeldende ved intervensjon.

Høyesterett er etter dette kommet til at kravet til rettslig interesse må anses oppfylt fra saksøkerens side, og kjæremålet har ført frem. Man finner grunn til å bemerke at kjæremålsutvalgets kjennelse inntatt i Rt-1996-330 ikke kan anses avgjørende for spørsmålet om avvisning av denne sak. I nevnte sak ble det lagt vesentlig vekt på at en ugyldighetsdom mot staten ikke kunne ha medført noen endringer i de forhold

Side 627

som var regulert ved vedtaket. Det var for sent. Noen aktuell rettslig interesse forelå følgelig ikke.

Avgjørelsen av spørsmålet om saksomkostninger kan mest hensiktsmessig utstå til den dom eller kjennelse som avslutter hele saken, jf tvistemålsloven §179 første ledd 3. punktum.

Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

1. Saken fremmes.
 2. Saksomkostningsavgjørelsen utsettes til den dom eller kjennelse som avslutter hele saken.
-

Sist oppdatert 20. oktober 2005